

Calalə Mahir qızı Abdulmanafova
Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun
Metodik xidmət şöbəsinin aparıcı mütəxəssisi,
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorant
<https://orcid.org/0009-0007-1699-4782>
[https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91\(2\).95-99](https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91(2).95-99)

ÜMUMTƏHSİL MƏKTƏBLƏRİNİN FƏALİYYƏTİNİN XARİCİ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNİN PEDAQOJİ ƏSASLARI

Джалала Махир гызы Абдулманафова
ведущий специалист отдела методической службы Института Образования
Азербайджанской Республики,
докторант по программе доктора философии,

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВНЕШНЕГО ОЦЕНИВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ

Calala Mahir Abdulmanafova
leading specialist of Methodical service department,
of the Institute Education of the Republic of Azerbaijan,
doctorial student in the program of doctor of philosophy

doPhD program PEDAGOGICAL BASES OF EXTERNAL EVALUATION OF THE ACTIVITY OF GENERAL EDUCATION SCHOOLS

Xülasə. Qiymətləndirmə nəticələri məktəb rəhbərlərinə, müəllimlərə, şagirdlərə, valideynlərə və digər ictimaiyyət nümayəndələrinə təhsil müəssisəsindəki öyrənmənin keyfiyyətini və dərinliyini anlamağa kömək edir. Bununla da inkişafa ehtiyacı olan sahələr üzrə görüləcək işlərin yol xəritəsi və növbəti addımlar müzakirə olunur və planlaşdırılır.

Açar sözlər: *monitorinq, qiymətləndirmə, keyfiyyət, inkişaf*

Резюме. Результаты оценивания помогают руководителям школ, учителям, учащимся, родителям и другим представителям общественности понять качество и глубину обучения в образовательном учреждении. При этом обсуждаются и планируются «дорожная карта» и последующие этапы работы по направлениям, нуждающимся в развитии.

Ключевые слова: *мониторинг, оценивание, качество, развитие.*

Summary. Assessment results help school directors, teachers, students, parents and other members of the public understand the quality and depth of learning in an educational institution. At the same time, the “road map” and subsequent stages of work in areas that need development are discussed and planned.

Key words: *monitoring, assessment, quality, development.*

Qiymətləndirmə fəaliyyətin keyfiyyət göstəricilərinin dəyəri haqqında fikir yürütməyə imkan verir. Belə ki, qiymətləndirmə fəaliyyətdə olan və ya başa çatmış hər hansı bir fəaliyyətin mümkün qədər sistemli və obyektiv təhlilini və ekspertizasını keçirmək, onun effektivliyini, məqsədəuyğunluğunu, həyatailiyini və qarşıya qoyulmuş məqsədlərin düzgünlüyünü müəyyən etmək üçün

konsepsiyasını, icrasını və nəticələrini öyrənmək məqsədi daşıyan bir prosesdir [2, s.14].

Hər bir təhsil müəssisəsi öz şagirdləri üçün göstərilən xidmətin səmərəliliyinə nəzarət etməlidir. Beynəlxalq təcrübəyə əsasən təhsil müəssisəsinin səmərəliliyi bir sıra amillərlə ölçülür – sağlamlıq və təhlükəsizlik, davamiyyət, müəllimlərin inkişafı, şagirdlərin müdafiəsi, etik

davranış, digər qurumlarla əməkdaşlıq və əlbəttə ki, tədris və öyrənmə. Bu sahələrin hər birində davamlı olaraq keyfiyyət göstəricilərinin yüksəlməsi üçün fəaliyyətlər icra edilir. Bu fəaliyyətlərə aşağıdakılar daxildir:

- İnkişafın planlaşdırılması;
- Məktəbin təkmilləşdirilməsi strategiyalarının həyata keçirilməsi;
- Monitorinq və qiymətləndirmə;
- İşçi heyətinin davamlı peşəkar inkişafı.

Məktəb fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi üç məqsədə xidmət edir: 1) məlumatların toplanması və təhlili vasitəsi ilə problemlərin müəyyənləşdirilməsi; 2) məktəb fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi; 3) yeniliklər və dəyişikliklər üçün müvafiq təkliflərin verilməsi. Qiymətləndirmə özündə üç mexanizmi ehtiva edir: xarici qiymətləndirmə, daxili qiymətləndirmə və şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi.

Ümumtəhsil məktəblərinin xarici qiymətləndirilməsi təhsil müəssisələrinin keyfiyyətini, səmərəliliyini qiymətləndirmək və artırmaq məqsədi daşıyan hərtərəfli bir prosesdir. Xarici qiymətləndirmə təhsil müəssisələrinin, proqramların və həyata keçirilən fəaliyyətlərin keyfiyyətini, səmərəliliyini və uyğunluğunu dəyərləndirmək üçün nəzərdə tutulmuş prosesdir. Bu qiymətləndirmələr adətən təhsil sektorunda hesabatlılığı təmin etmək, təkmilləşməyə ehtiyacı olan tərəfləri aşkarlamaq məqsədi ilə kənar təşkilatlar və ya dövlət qurumları tərəfindən aparılır.

Beynəlxalq təcrübədə təhsil müəssisəsinin xarici qiymətləndirilməsinin keyfiyyətli təhsilə töhfə verdiyi bəzi məqamlar aşağıdakı kimi təsnif olunur [7]:

• **Keyfiyyətin təminatı.** Xarici qiymətləndirmə təhsil müəssisələrinin ümumi səmərəliliyini qiymətləndirməklə keyfiyyətin təminatı mexanizmlərinin qurulmasına xidmət edir. Onlar təkmilləşdirmə sahələrini müəyyənləşdirməyə kömək edir və verilən təhsilin keyfiyyətini artırmaq üçün rəy təqdim edir.

• **Standartlara uyğunluq.** Xarici qiymətləndirmələr təhsil müəssisələrinin müəyyən edilmiş standartlara və qaydalara uyğunluğunu təmin edir. Bu standartlar müxtəlif aspektləri, o cümlədən təhsil proqramları, tədris metodologiyaları, şagirdlərin qiymətləndirilməsi, infrastruktur və təhlükəsizlik tədbirlərini əhatə edə bilər.

• **Hesabatlılıq.** Xarici qiymətləndirmələr təhsil müəssisələri arasında hesabatlılığı təşviq edir. Onların fəaliyyətini əvvəlcədən müəyyən edilmiş standartlara uyğun qiymətləndirir, bununla da təhsil müəssisələri keyfiyyətli təhsil vermək və şagirdlər, valideynlər və daha geniş ictimaiyyət kimi maraqlı tərəflərin gözləntilərini qarşılamaq üçün məsuliyyət daşıyırlar.

• **Təkmilləşdirmə üçün əlaqə.** Xarici qiymətləndirmələr vasitəsilə alınan rəy davamlı təkmilləşdirmə üçün dəyərli vasitə kimi istifadə olunur. Təsisatlar təkmilləşdirməyə ehtiyacı olan sahələri müəyyən etmək, müsbət dəyişiklik və fəaliyyət planları hazırlamaq üçün əldə edilmiş nəticələrdən istifadə edə bilərlər.

• **Müqayisə və ən yaxşı təcrübələr.** Xarici qiymətləndirmələr ən yaxşı təcrübələri müqayisə etmək və paylaşmaq imkanı verir. Müxtəlif qurumların fəaliyyətini müqayisə edərək, təhsil müəssisələri sistem üzrə təhsilin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün təkrarlana və ya uyğunlaşdırıla bilən uğurlu yanaşma və strategiyaları müəyyən edə bilərlər.

• **Şəffaflıq və ictimai inam.** Xarici qiymətləndirmələr şəffaflığa kömək edir və təhsil sisteminə ictimai etimadı artırır. Qurumlar xarici qiymətləndirmələrdən keçdikdə, nəticələr adətən ictimaiyyətə açıqlanır və maraqlı tərəflərə öz güclü, zəif tərəflərini və ümumi fəaliyyətini başa düşməyə imkan verir. Bu şəffaflıq verilən təhsilin keyfiyyətinə inamı artırır.

• **Tanınma və akkreditasiya.** Xarici qiymətləndirmələr çox vaxt təhsil müəssisələrinin tanınmasına və akkreditasiyasına səbəb olur. Akkreditasiya keyfiyyətin göstəricisi kimi çıxış edir, müəssisənin müəyyən edilmiş standartlara uyğunluğunu təsdiq edir və onun keyfiyyətli təhsilin verilməsi üçün tələblərə cavab verməsini təmin edir. Bu tanınma qurumun nüfuzunu və etibarını artırır.

Bəs onda sual olunur. Xarici qiymətləndirmə necə aparılmalıdır?

Mövcud təcrübənin öyrənilməsi nəticəsində məlum olmuşdur ki, təhsil sahəsində xarici qiymətləndirmənin aparılması ilə bağlı əsas addımlar və mülahizələrə aşağıdakılar daxildir:

1) *Qiymətləndirmənin məqsədi və həcmi-nin müəyyən edilməsi.* Bu, təhsil müəssisəsi və ya proqramın qiymətləndiriləcəyi xüsusi məqsədlərin, standartların və ya meyarların müəy-

yən edilməsini əhatə edir. Məsələn, qiymətləndirmə təlim proqramı, tədris metodologiyaları, şagirdlərin təlim nəticələri və ya tənzimləyici qaydalara riayət edilməsi kimi sahələri əhatə edə bilər.

2) *Qiymətləndirmə metodlarının seçilməsi.* Məqsəd və əhatə dairəsi müəyyən edildikdən sonra müvafiq qiymətləndirmə metodları seçilməlidir. Bu üsullar qiymətləndirmənin məqsədlərinə uyğun olmalı və etibarlı məlumatlar təqdim etməlidir. Ümumi qiymətləndirmə metodlarına sənədlərin təhlili, dərslərin təhlili, sorğular, müsahibələr, fokus qrupları və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi daxildir.

3) *Qiymətləndirmə qrupunun formalaşdırılması.* Qiymətləndirmə qrupu xarici qiymətləndirmənin səmərəli aparılmasında mühüm rol oynayır. Komanda təhsil siyasəti, təhsil proqramlarının hazırlanması, qiymətləndirmə və məlumatların təhlili kimi müvafiq sahələrdə təcrübəyə malik ixtisaslı şəxslərdən ibarət olmalıdır. Komanda üzvləri qiymətləndirmə məqsədləri və metodlarını yaxşı başa düşməli və proses boyu etik qaydalara riayət etməlidirlər.

4) *Qiymətləndirməyə hazırlıq.* Buraya müvafiq sənədlərin, dövlətin təhsil siyasətinin və qaydaların, eləcə də hər hansı əvvəlki qiymətləndirmə hesabatlarının nəzərdən keçirilməsi daxildir. Komanda vaxt qrafiki, məlumatların toplanması prosedurları və təhlil üsullarını əks etdirən qiymətləndirmə planı hazırlamalıdır. Əməkdaşlıq və şəffaflığın təmin edilməsi üçün qiymətləndirilən təhsil müəssisəsi ilə aydın ünsiyyət kanallarının yaradılması da vacibdir.

5) *Məlumatların toplanması.* Qiymətləndirmə qrupu müəssisə və ya proses haqqında hərtərəfli məlumat əldə etmək üçün keyfiyyət və kəmiyyət üsullarının birləşməsindən istifadə edərək məlumat toplamalıdır. Bu, müxtəlif maraqlı tərəflərlə müsahibələrin və fokus qrup müzakirələrinin aparılmasını, dərsləri müşahidə etməyi, şagirdlərin təlim nəticələrinin təhlilini, müvafiq sənədləri nəzərdən keçirməyi əhatə edə bilər. Məlumatların toplanması prosesi qiymətləndirmə nəticələrinin düzgünlüyünü və bütövlüyünü təmin etmək üçün sistemli və etibarlı olmalıdır.

6) *Məlumatların təhlili.* Məlumatlar toplanıldıqdan sonra nəticə çıxarmaq üçün təhlil edilməlidir. Nümunələri, meylləri və korrelyasi-

yaları müəyyən etmək üçün statistik metodlardan istifadə etməklə kəmiyyət məlumatları təhlil edilə bilər. Keyfiyyətli məlumatlar isə təkrarlanan mövzuları, rəyləri və perspektivləri müəyyən etmək üçün tematik təhlil yanaşmasını tələb edir. Qiymətləndirmə nəticələrinin etibarlılığını təmin etmək üçün təhlil ciddi, şəffaf və standartlara uyğun qaydada sənədləşdirilmiş olmalıdır.

7) *Hesabat.* Qiymətləndirmənin nəticələri sintez edilməli və səmərəli şəkildə təhsil müəssisəsinə və müvafiq maraqlı tərəflərə çatdırılmalıdır. Nəticələri və tövsiyələri aydın şəkildə əks etdirən hərtərəfli qiymətləndirmə hesabatı hazırlanmalıdır. Hesabat qısa, aydın və məlumatların təhlilindən əldə edilən dəlillərə əsaslanaraq hazırlanmalıdır. Qiymətləndirmənin nəticələrinin ümumi anlaşılmasını təmin etmək və təkmilləşdirmə strategiyaları üzrə müzakirələri asanlaşdırmaq üçün görüş və təqdimatlar keçirilə bilər.

Ümumtəhsil məktəblərinin xarici qiymətləndirilməsi monitoring vasitəsilə həyata keçirilir. Monitoring müəyyən prosesin dinamikasını öyrənmək, real və ilkin vəziyyətin uyğunluğunu müəyyənləşdirmək məqsədi ilə daim müşahidə aparmaq və ya insan fəaliyyəti ilə əlaqədar ətraf mühitdəki dəyişikliklərin müşahidəsi, qiymətləndirilməsi və proqnozlaşdırılması sistemidir [1, s.18].

Ölkəmizdə ümumtəhsil məktəblərinin xarici monitoringi müxtəlif üsullarla aparılır. Monitoring komandası məktəbdə tədrisin, idarəetmənin vəziyyəti və məktəb mühitini düzgün qiymətləndirmək məqsədilə aşağıdakı fəaliyyətləri həyata keçirərək məktəbin fəaliyyəti haqqında dəlillər toplamağa çalışırlar:

Dərslənmələr – inspektor (müşahidəçi) hər hansı bir dərslə daxil olaraq əvvəlcədən vahid formada hazırlanan dərslənmə vərəqi ilə həmin dərslə müşahidə edir. Dərslə gördüklərini dərslənmə vərəqində qeyd edir. Dərslə müşahidəsi zamanı planlaşdırma, dərslə təşkili və gedişi, müəllimin dərsləki fəaliyyəti, şagirdlərin dərsləki fəaliyyəti, resurslardan istifadə, həmçinin şagirdlərin formativ qiymətləndirilməsi kimi məqamlara diqqət yetirilir.

Müsahibələr (direktor, müavinlər, psixoloq, UBTR, dərsləri dinlənən müəllimlərlə).

Digər fəaliyyətlər:

• Təsadüfi seçilmiş siniflərdə şagirdlərlə söhbətlər;

- Məktəbin girişində, dəhlizlərdə təsadüfi şagird qrupları ilə söhbətlər;

- Məktəbin sənədlərinə baxış;

- Bütün siniflər üzrə məktəbin son üç il ərzində yekun qiymətləndirmə nəticələrinin təhlili;

- Ötən ilin 9-cu sinif buraxılış imtahanlarının nəticələrinin təhlili;

- Müxtəlif siniflərin bir neçə fəndən böyük summativ qiymətləndirmə (BSQ) nəticələrinin təhlili.

Sorğular (müxtəlif sinif şagirdləri və onların valideynləri, həmçinin müəllim heyəti arasında anonim sorğu).

Monitoring zamanı aşağıda qeyd olunan istiqamətlər nəzərdən keçirilir:

- Şagirdlərin nailiyyətləri və şəxsiyyət kimi inkişafı;

- Öyrətmə və qiymətləndirmə;

- Məktəbdə dəstəkləyici mühitin yaradılması (infrastruktur, mənəvi-psixoloji mühit, təhlükəsizlik);

- Məktəbdə idarəetmənin keyfiyyəti.

Ümumtəhsil məktəblərinin xarici monitorinqi məktəbin fəaliyyətinin müxtəlif tərəflərini, məktəbdənkənar şəxslər və ya qurumlar tərəfindən dəyərləndirilməsi prosesidir. Xarici monitorinq keyfiyyət, hesabatlılıq və inkişaf daxil olmaqla bir çox məqsədə xidmət edir. Məktəblərdə ən çox rast gəlinən xarici monitorinq formaları bunlardır:

Dövlət təhsili idarəetmə orqanları tərəfindən aparılan monitorinqlər

Təhsil orqanları və ya dövlət qurumları məktəblərin müəyyən edilmiş standartlara və qaydalara uyğun fəaliyyət göstərməsini təmin etmək məqsədilə müntəzəm olaraq qiymətləndirmələr apara bilərlər. Bu cür qiymətləndirmələr adətən kurikulum, tədrisin keyfiyyəti, infrastruktur, təhlükəsizlik və ümumi məktəb idarəciliyi kimi sahələrə yönəldilir.

Təhsildə Keyfiyyət Təminat Agentliyi tərəfindən aparılan Akkreditasiya

Akkreditasiya orqanları məktəblərin ümumi keyfiyyətini müəyyən etmək üçün məktəbləri müəyyən standartlara uyğun qiymətləndirirlər.

Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən aparılan Standartlaşdırılmış sınaq imtahanları

Bəzi xarici monitorinqlər şagirdlərin akademik fəaliyyətini qiymətləndirmək üçün standartlaşdırılmış testlər tətbiq edirlər. Bu testlər

dövlət təhsil idarələri və ya kənar təşkilatlar tərəfindən şagird nailiyyətlərinin standartlara uyğunluğunu müəyyənləşdirmək üçün tərtib olunur.

Xarici monitorinq təhsil standartlarını qorumaq, hesabatlılığı təmin etmək və davamlı təkmilləşdirməni təşviq etmək üçün çox vacibdir. O, məktəblərə təkmilləşdirilməli sahələri müəyyən etməyə və təhsilin ümumi keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün dəyişiklikləri həyata keçirməyə kömək edir.

Məktəblərdə xarici monitorinq təhsilin keyfiyyətini yüksəltmək və səmərəli tədris və təlimi təşviq etmək məqsədi daşıyan müxtəlif pedaqoji prinsiplərə əsaslanır. Xarici monitorinqin pedaqoji əsası aşağıdakı əsas prinsiplərə əsaslanır:

Keyfiyyət təminatı. Xarici monitorinq məktəblərin müəyyən edilmiş təhsil standartlarına və təlimatlara riayət etməsini təmin edir, yüksək keyfiyyətli təhsilin verilməsini təşviq edir. Əsas diqqət şagirdlər üçün tədris və təlimin keyfiyyətinin saxlanmasına və təkmilləşdirilməsinə yönəldilmişdir.

Məsuliyyət. Xarici monitorinqin nəticələrinə əsasən təhsil müəssisələri həm şagird nailiyyətləri, həm də ümumi məktəb fəaliyyəti baxımından əldə etdikləri nəticələrə görə məsuliyyət daşıyırlar. Bu hesabatlılıq təhsil işçiləri və idarəçilər arasında məsuliyyət mədəniyyətini inkişaf etdirir.

Davamlı inkişaf. Xarici monitorinq məktəblərin inkişaf etməkdə ehtiyac duyulan sahələri müəyyən etmək üçün istifadə edə biləcəyi dəyərli rəy və məlumatları təmin edir. Məqsəd tədris metodları və təhsil təcrübələrinin davamlı əks etdirmə, uyğunlaşma və təkmilləşdirmə prosesini dəstəkləməkdir.

Bərabərlik və inklüzivlik. Monitorinq prosesləri tez-tez bərabərlik və inklüzivliyin təşviqində təhsil proqramlarının səmərəliliyini qiymətləndirir. Buraya, mənşəyindən asılı olmayaraq, bütün şagirdlərin keyfiyyətli təhsilə və uğur qazanmaq imkanlarına bərabər çıxışının təmin edilməsi daxildir.

Təhsil məqsədlərinə uyğunluq. Xarici monitorinq məktəblərin öz fəaliyyətlərini tənqidi düşüncə, yaradıcılıq və problem həlletmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək kimi daha geniş təhsil məqsədləri ilə uyğunlaşdırmağa kömək

edir. Diqqət təkcə müəyyən edilmiş təhsil proqramına əməl etməyə deyil, həm də şagirdlərdə əsas bacarıqların inkişafına yönəlir.

Peşəkar inkişaf. Monitoring fəaliyyətlərinə bəzən də pedaqoqların peşəkar inkişaf ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi daxildir. Bu, müəllimlərin davamlı inkişaf etməsini, bilik və bacarıqlarının artırılmasını dəstəkləyir, onların qabaqcıl təcrübələr və innovativ pedaqoji yanaşmalar haqqında məlumatlı olmasını təmin edir.

Dəlillərə əsaslanan qərarların qəbulu. Xarici monitoring təlim strategiyalarının, proqramlarının və məktəbin fəaliyyətinin səmərəliliyi barədə əsaslandırılmış qərarlar qəbul etmək üçün məlumat və dəlillərə əsaslanır. Bu yanaşma təhsillə bağlı qərarların qəbul edilməsinə daha sistemli və dəlillərə əsaslanan yanaşmanı təşviq edir.

Maraqlı tərəflərin iştirakı. Xarici monitoring çox vaxt müxtəlif maraqlı tərəflərin, o cümlədən valideynlərin, icma üzvlərinin və təhsil ekspertlərinin iştirakını əhatə edir. Çoxsaylı perspektivlərin cəlb edilməsi qiymətləndirmə prosesinin hərtərəfli olmasını və məktəb icmasının müxtəlif ehtiyaclarını əks etdirməsini təmin edir.

Xarici monitoring bu pedaqoji prinsiplərə uyğunlaşdırmaqla, təhsil orqanları və təşkilatları

effektiv tədrisi, şagirdlərin fəallığını və ümumi məktəbdə təkmilləşdirməni dəstəkləyən mühit yaratmaq məqsədi daşıyır. Yekun məqsəd bütün şagirdlər üçün təhsil təcrübəsini artırmaq və onları sürətlə dəyişən dünyada uğura hazırlamaqdır.

Nəticə. Ümumtəhsil müəssisələrinin xarici qiymətləndirilməsi məktəbin real, hazırkı vəziyyətini dövlət tərəfindən müəyyənləşdirilən standartlara uyğunluğu ilə müqayisəli şəkildə təhlil edir. Təhsil müəssisələrinin xarici qiymətləndirilməsinin nəticələrinə əsasən onun statusu və reytingi müəyyən edilir, həmçinin təlim, tərbiyə, idarəetmə fəaliyyətinəki üstün və inkişafa ehtiyacı olan tərəfləri aşkarlanır. Buna uyğun olaraq inkişaf etdirilməli olan sahələr üzrə yol xəritəsi hazırlanır.

Problemin aktuallığı və praktik əhəmiyyəti. Məktəblərin xarici monitoring və qiymətləndirilməsi prosesinin aktuallığı onun təkmilləşdirməyə təkan vermək, hesabatlılığı təmin etmək, resursları səmərəli bölüşdürmək, müəllimlərin inkişafına dəstək olmaq, valideynləri məktəbə cəlb etmək və təhsil sistemində keyfiyyət və uyğunluq standartlarını dəstəkləməsidir.

Problemin elmi yeniliyi. Ümumtəhsil məktəblərinin xarici monitoringinin aparılması formaları, aparılan monitoringin nəticələrindən istifadə, beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi məsələləri prosesin daha məqsədəuyğun qurulmasına kömək edir.

Ədəbiyyat:

1. Təhsildə monitoring sisteminə dair / Cavadov İ // Kurikulum, –2008, № 3.
2. Təhsil sistemində monitoring və qiymətləndirmə: Monoqrafiya / M. C. Mərdanov, R.A. Ağamalyev, A.O. Mehrabov, T.B. Qardaşov . -Bakı: Çəşioğlu, -2003. -416 s.
3. Ümumtəhsil məktəblərində monitoring və qiymətləndirmə / Mehrabov A., Cavadov İ // Mürtəcim / –Bakı, 2007
4. Effectiveness Of External Monitoring System In Government Schools Of Punjab/Multicultural Education//Mahmood Z., İqbal M.J., Nazir N., Shaheen Sh/Vol 7, Issue 10, 2021
5. The Supervision Model Promoting the Implementation of Education Quality Assurance System Development Based on Ministerial Regulations for Education Quality Assurance 2018 for Educational Institutions under Hua Hin Municipality, Thailand/ Khummanee O // Education Division, Hua Hin Town Municipality, Thailand/September 2021
6. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization / Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report/Monitoring of teaching and learning/2009
7. https://www.linkedin.com/pulse/external-evaluation-inspection-education-cosmogatuyu?trk=portfolio_article-card_title
8. <https://schools.cliftondiocese.com/wp-content/uploads/2018/05/Monitoring-Visit-Guidelines-Jan-2016.pdf>

E-mail: calala.yahyali@gmail.com
Redaksiyaya daxil olub: 19.04.2024